

Bon-BOM

2019. január | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 8. évfolyam, 4. szám

Felhívás
2. oldal

Periféria
7. oldal

Gólyák és rétesek
3. oldal

István, a király
10. oldal

Multikulturalizmus
4. oldal

Vers
12. oldal

Felhívás

A Bolyai Önképző Műhely tagjainak immáron hatodik alkalommal hirdetjük meg a gyalogos szemináriumot, amely ezúttal *Fogaskerek* elnevezéssel kerül megrendezésre. Az idei címmel hangsúlyozni kívánjuk a konferencia multidiszciplináris jellegét, a különböző témák és területek összekapcsolódására utalva.

A konferencia alapfilozófiája, hogy a témák ismertetése során a megfelelő szakmai igényesség mellett az „utcáról betévedt ember” számára is élvezetes előadást nyújtunk. Emellett az, hogy jobban megismerkedjünk egymás szakmai területeivel, kutatási témáival, érdeklődési körével.

A konferencia időpontja: **2019. április 13. (szombat) 9:00 – 19:00**

A jelentkezéshez (mindhárom évfolyamból és az alumniból) küldjétek el a mellékelt jelentkezési lapot a gyalogos.seminarium@gmail.com e-mail címre **2019. március 10-ig**.

Az előadások időtartama **maximum 15 perc**, amely során PowerPointal, Prezivel és más segédanyaggal (kép, szobor, könyv, tervrajz, makett) kiegészítve oszthatjátok meg önálló gondolataitokat az adott témáról (jelentős tudományos áttörések bemutatása természetesen nem elvárás). Az előadást követően **5 perc vita** áll rendelkezésre a hallgatóságban felmerült kérdések megválaszolására, illetve a további hozzászólásokra.

A konferencián elhangzott előadásokat az eddigiéhez hasonlóan szerkesztett változatban is közreadjuk, ezért arra kérünk minden jelentkezőt, hogy nyár végéig (azaz **2019. augusztus 31-ig**) elektronikus formában küldje el a kötetbe szánt tanulmányát az irodalomjegyzékkel együtt. A kötet ISBN számmal ellátott, ezért hivatalos publikációnak számít.

A konferenciát követően egy szerény állófogadásra hívjuk meg előadóinkat és vendégeinket.

Magyarok, gólyák és rétesek

Magyarországnak mindig is meg kellett küzdenie a soknemzetiségű mivoltával. Nemcsak a magyar területek megtartása volt egykor a cél, fenn kellett tartani a magyar nemzetet és a magyar nyelvet. Hogy ma is ezen a nyelven beszélhetünk, azt reformkori költők, írók, tudósok fáradozásainak köszönhetjük. Talán az egykori történelmi küzdelemből fakad, hogy az önálló nemzetté való törekvés még ma is meghatározza nemzeti tudatunkat – ám a magyarokról köztudott: vendégszerető, befogadó nemzet. Ez a sztereotípiát él Norman Jope-ban is, akinek a 2018-as Ünnepi Könyvhétre jelent meg Magyarországról írt versekből válogatott gyűjteménye *Gólyák és rétesek* címmel.

Mint ahogy a *prae.hu*-nak adott interjúban¹ az angolszász költő elmondta, a kötet címben a „gólyák” jelképezik számára a Budapesten kívüli magyarországi élményeit, a „rétesek” kifejezés pedig a fővárosi élményeire utal. Jope bevallása szerint már akkor is otthon érezte magát nálunk, amikor először járt az országban, annak ellenére, hogy a nyelvünket akkoriban még alig ismerte. Meglátása, hogy „létezik egy

közös európai kultúra, amely a helyi variánsok felett áll”.

Magyarországban azt is érdekesnek találja, hogy „milyen erősen éli meg sok magyar a nemzeti hovatartozását [...] ez a magyar nyelv egyediségének és Magyarország kihívásokkal teli történelmének következménye. Néhány magyar meg van győződve arról, hogy ezek a sajátosságok elkülönítik a többi európaiktól [...]”.

A *Gólyák és rétesek* izgalmas „láttelele” a költő magyarországi élményeinek, s egyben híd Norman Jope hazája, Plymouth és az országunk között. Így a verseskötet nemcsak a magyar olvasóközönség számára fontos olvasmány. Az íróval készített interjú nagyon érdekes kérdésekre ad választ, mely a könyv mellett szintén izgalmas a különböző kultúrák együttélésének témájával kapcsolatban.

Kovács T. Klaudia

¹ BURNS Katalin, *Létezik egy közös európai kultúra a helyi variánsok felett. Interjú Norman Jope-pal, a Gólyák és rétesek szerzőjével* = Prae.hu Művészeti Portál, 2018.

Multikulturalizmus, Európa, migráció, Magyarország, nemzetállam – problémafelvetés és gondolatok

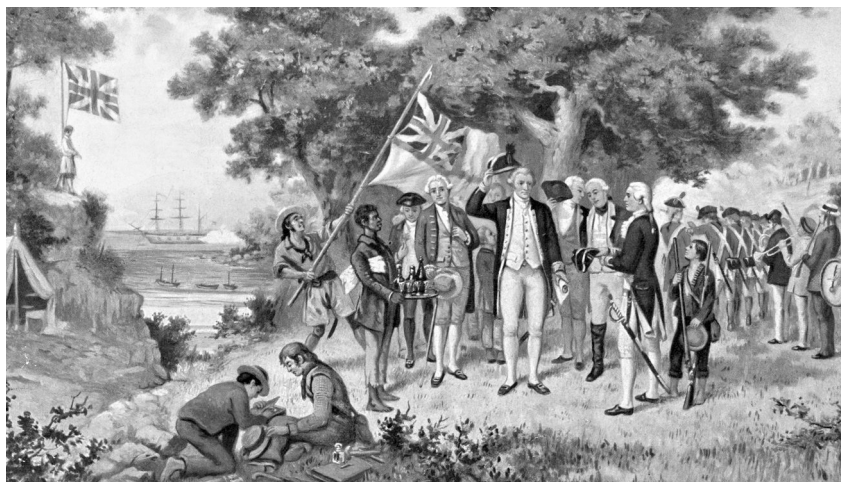
A 21. század történetében, a világon – így szűkebb-tágabb környezetünkben (Európában, Magyarországon) – egyre nagyobb kérdéssé vált a különféle nemzetek és kultúrák együttműködése, együttélése: bolygónkat egyre jobban megismertük, eltűntek a fehér foltok és a távolságok. Az emberi faj eddigi története folyamán nemcsak egyszerűen benépesítette a Földet, hanem mára már túl is lépte annak eltartóképeségét, és egyre szűkebb számára a környezete. Egyre intenzívebb interakciókba lépnek a különböző népek és kultúrák

egymással. Az alábbiakban egy európai központú gondolatmenetet szeretnénk felvázolni a multikulturalizmus, nemzetállamok és migráció viszonylatában.

Az ókorban és középkorban sokkal fontosabb identitásképző volt az emberek többsége számára, hogy rendelkezik-e politikai jogokkal vagy sem, vagy hogy melyik vallást gyakorolja. Hatékonyan működtek birodalmak többféle kultúrával, például a babiloni, egyiptomi, perzsa vagy római. Ezeket ma is csodálják és kutatják, hiszen a technikai fejlettsége nem tette lehetővé a maihoz hasonló gyors információáramlást.

Az egységes nemzet és nemzetállam gondolata nem létezett a 18. század előtt. A középkori Magyar Királyságban a nemzet (*natio*) fogalma alatt csak a magyar nemesség értette önmagát: mindazok, akik rendelkeztek politikai hatalommal, azaz az ország irányításába való beleszólás lehetőségével. Nyugat-Európában (Angliában és Franciaországban) a 15. századi változásokkal (földrajzi felfedezések, reformáció) együtt folyamatosan alakult ki a nacionalizmus eszméje. A hatékony gazdaságszervezéshez, működtetéséhez szükség volt az egységes nyelv, mértékek és piac kialakításához. Megszülettek a törvényekkel, szerződésekkel irányított profán államok. A sokszínű,

regionális rurális népi kultúra egyre inkább háttérbe szorult a városi, polgárral szemben. A válaszvonalat az egyének között egyre kevésbé a vallás vagy politikai jogok birtoklását jelenti/jelentette, hanem a vagyoni különbségek, lakóhelytípus és a nemzethez tartozás. A technika fejlődésével és a tömegtermelés megjelenésével a 20. század elejétől mindinkább felgyorsult a kulturális és etnikai homogenizáció egy országon, de a világon belül is (például zenei és építészeti stílusok, az angol nyelv használata, multinacionális vállalatok termékei).

A nyugati hatalmak gazdagságuk jelentős részét köszönhették – és köszönhetik ma is – a volt gyarmati területeiknek. Azonban ezeken a területeken élő népek mára saját kezükbe akarják venni sorsuk irányítását, és az egykori anyaországban próbálnak

szerencsét egy jobb élet reményében. Hiába ismerik azonban többé-kevésbé a gyarmattartók nyelvezetét, ha azok szokásaival, törvényeivel nincsenek igazán tisztában, illetve a világról és működéséről más nézeteket hoznak. A törvényekkel és szerződésekkel – azokat szigorúan számon is kérő – szabályozó európai államokkal ellentétben az iszlám világában nem ment végbe a felvilágosodás, a vallást követő emberek magatartása egymáshoz más, mint a valláson kívülállókéhoz, nem tekintik egyenrangúnak őket. Jó példákat találhatunk erre akár az üzleti kultúrában.

Közép- és Kelet-Európa a 18-19. században – benne a Kárpát-medencével – nyelvileg és vallásilag megosztottabb volt a Nyugaton, mégis a korszellemmel együtt készen vette át a nacionalizmus gondolatát a francia

forradalomból, és keltett változást és feszültségeket, melyek végül egykori nagy birodalmak szétesésével jártak: előbb az Oszmán Birodalomnak, majd a Habsburg- és Orosz Birodalomnak. Ez az esemény a birodalom fő nemzeteit érzékenyen érintette, és talán a mai napig sérelemként él tovább a nemzeti emlékezetben. A konfliktus egyik jellemző oka, hogy a nyelvi-kulturális egységesülés folyamata ezeken a területeken jelentős történelmi hagyományokkal keveredett.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a magyarokat hajtotta a herderi nemzethalál víziója, és talán a mai napig meghatározza a kárpát-medencei magyar politikai gondolkodást. Mint

minden jóslat, meglehet ez is önbejeljesítő: addig fut előle a nemzet, amíg bele nem szalad. A magyar társadalom idegenellenessége nyomozható akár ebben is: a saját történelmi múltunkkal és vele együtt a szomszédainkkal is nehezen kezdünk és békülünk – és most már ezzel együtt a globális világ migrációs problémájával is számolni kell.

*Illyés András
Szerémi Kristóf*

Periféria – integráció vagy feloldódás?

periféria. 1. külső rész, 2. külváros, külterület, 3. informatikában: számítógéphez csatlakoztatott külső eszköz, amivel egy gazda számítógép képességeit bővíthetjük, 4. cigányság.

A cigányság kérdésével foglalkozunk? Feszegetjük a határainkat. A túróképességünk határait, de előítéleteinket sokszor el sem érjük, azt sem látjuk, hol vannak. A határfeszegetés két végletig működhet, s mindkettő vége: bontás. Ez esetben tehát vagy magát a felmerülő kérdéskört bontjuk le magunkban és nem foglalkozunk vele többé, vagy előítéleteink falain ütünk lyukat, hogy tovább lássunk.

Pszichológiai tény, hogy senki nem szereti, ha valami olyan átformálására kényszerítik, ami berögzült. Berögződéseink olyan stabillá váltak bennünk, mint egy-egy szervünk, amelyeket hát... eléggé fájdalmas átformálni. A sztereotípiák leküzdése ellen pedig még kevesebbet tudunk tenni, amelyek részben evolúciósan alakultak ki bennünk. Idegenkedünk az ismeretlen ételtől, embertől, amely jelenséget szakszóval neofóbiának nevezünk. Az ördögöt automatikusan feketének, az angyalt pedig fehérnek képzeljük el... vicces séma, de nagyon is életszerű a sötét cigá-

William-Adolphe Bouguereau: Fiatal cigányok (1879)

nyokkal szembeni részben velünk született előítéleteinket figyelembe véve. Na, de miért vonjuk őket egy kalap alá még mindig? Rengetegen már romának nevezik magukat, jelezve: ők már nem cigányok. Nem az a periférikus hajtólemeze a többségi társadalom sztereotípiagyárának, akik bűnözőként és agresszívként vannak megbélyegezve. Mégsem nagyon teszünk különbséget. Mert bár elvegyülve, de korántsem feloldódva, az integráció különböző szintjein megrekedve élnek.

Munkácsy Mihály: Cigánytábor

Fontos leszögezni, hogy az ember az egyetlen faj, akiknél egyetlen gén különböző variánsai fordulnak elő egyes emberekben. A cigányság közös származása – teljesen mindegy, hogy azon belül melyik csoport – genetikailag kimutatható, viszont a gének szintjén arra még nem lehet választ adni, hogy a gén-, illetve génszabályozási variánsok hozzájárulhattak-e a többségi társadalomba való beilleszkedési zavaraihoz. Ami biztos, hogy a körülményekhez való alkalmazkodás okoz tovább örökíthető módosulásokat, illetve – viszonylag zárt, nomád csoportról lévén szó – erősen domináns a kulturális gének zárt körben való mozgása, és így intenzív manifestációja. A nomád, hányattatott életmód magával vonja a túlélőképességre

történő szelekciót, ahol az agresszió előny. Az agresszivitás genetikai hajlammá válik, a bűnöző életmód kulturálisan öröklődik tovább. A koraérés szintén az életmódnak köszönhető túlélést segítő genetikai jellemzővé vált.

A legtöbb cigánysággal kapcsolatos rosszérzés a bűnözésükkel függ össze. Ám magát a cigány társadalmat, s azon belül főként a bűnözéstől menteseket is terheli ennek megbélyegző súlya. Vanak cigány falvak, ahol egyáltalán nem jellemző a bűnözés. Nem elenyésző mennyiségű cigány veszi magának a bátorságot, hogy szerencsét próbáljon, és integrálódjon, átvészelve a „két frontvonal” között tengődést, amikor nem elég, hogy egy képzeletbeli ranglétrán kell megszabadítania személyét egy egész népcsoportra (nagyrészt

jogosan) aggatott előítéletektől; de két tűz közé kerül, onnan is fújnak rá, ahonnan távozni készül.

Sokat elmond, hogy a cigány szót gyakran nem is a népcsoport megjelölésére, hanem mint melléknév használjuk. Tény, hogy mai társadalmunk egyik legnagyobb kihívása integrálásuk, a hogyanra viszont nincs előre megírt, tudományos recept, már csak azért sem, mert ehhez olyan módszerekre is szükség lenne, amelyek bőven túlmutatnak a tudományos kereteken. De talán mindenfajta társadalmi konvenció és saját megrögzöttségek falain is. Tény az is, hogy a változás mind a tömegi társadalom, mind a cigányság részéről szükséges ahhoz,

hogy rájuk, mint perifériára, ne mint egy velünk járó rosszra tekintsünk, hanem úgy vehessük őket, mint a „számitógép a perifériáját”: hozzánk tesz azzal, ha csatlakozik. Ehhez viszont évszázadok törvényességeit kellene felülrni, hagyományokat feloldani (pl. bűnöző életmód kulturális öröksége, fegyelmezetlenség, a tudás lebecsülése). A negatív tulajdonságokat nem integrálni kell, hanem át kell őket alakítani. Majd jöhetne a tömeges jóérzés a többségi társadalom részéről, amely felebaráti szeretetre támaszkodik, és félredob mindent, ami az előítéletekkel és az anyagi javakkal kapcsolatos...

Petovari Anna

„Nincs más út, csak az Isten útja, bármit hoz reánk”

Csendült fel az Operettszínház színpadán, az *István, a király* című rockoperában. Boldizsár Miklós *Ezredforduló* című drámájából készítette el a rockopera szövegét Bródy János, zenéjét pedig Szörényi Levente írta. István királyról és az államalapításról nem igazán készültek színpadi feldolgozások – Erkel Ferenc *István király* című méltatlanul feledésbe merült operáját leszámítva. A rockopera az 1983-as bemutató óta számtalan előadást megélt, a darab mára kultikussá vált, generációról generációra száll az István, a király szeretete.

Éppen ezért volt nehéz dolga Székely Krisztának, amikor a Budapesti

Operettszínház nagyszínpadán megrendezte az *István, a királyt*. A néző elvárásokkal: régi előadások, díszletek és szereplők emlékével, és persze a Szent Istvánról kialakított képpel ül be a színházba. E téren nem csalódhatunk: Székely Kriszta nem „sérti meg” a klasszikust, de újra is színezi azt. A díszletek az ország kettéosztottságát mutatják: a pogány kultusz erős meglétét és a kereszténység egyre növekvő jelenlétét.

Kocsis Dénes megérett színészé vált István király hatalomvágytól mentes, de a kereszténység és az ország ügyéért minden helyzetben kiálló, erőskezű uralkodónak a szerepére.

forrás: operett.hu

Új színt ad a rockoperabeli István jellemének a fiatal férfi vívódásait bemutató ábrázolásával. Feke Pál sok éven keresztül Istvánként lépett fel, ezúttal Koppányként láthatjuk. A döntés jó, Feke Pál hangja és karaktere mostanra sokkal jobban illik Koppányhoz, mint Istvánhoz – ő maga is jól idomul az új szerephez: Koppány az ősi férfierő, aki nem akar behódolni Rómának. A Polyák Lilla játszotta Sarolt a megszokottnál határozottabb karakter, döntéseit az indulat vezérli. Maros Bernadett Gizellája feltétel nélkül szereti Istvánt, csendben, a háttérből támogatja és óvja őt. Koppány leánya, Réka bőrében az apjával szembeállító, de őt mégis hűen szerető leányt alakítja Kálmán Petra.

A Szabó Mónika dirigálta zenekar ezúttal kicsit pörgősebben játszik, mint azt megszoktuk az 1983-as ös-verzióból. Talán ezzel is arra utalnak, hogy a 21. század eleji világ felgyorsult. A zene mellett a tánc is gyorsabb (koreográfia: Bodor Johanna, Lénárt Gábor) – a színpad és a nézőtér közlekedő részeit egyaránt kihasználva látványos mozgást varázsolnak elénk.

Az előadás a szocializmus utolsó éveiben már témájával – a kereszténységgel és a nyugati világhoz való tartozással – is merész volt. Nem beszélve pár szám áthallásairól – pl. arról, hogy „unom a politikát”, vagy hogy „minden kornak rendszere van”. Az ide-oda helyezkedő pártkatonákat

Mészáros Árpád Zsolt, Miklós Attila és Imre Roland játssza. Amikor úgy látják, Koppánynak van esélye a hatalom megszerzésére, neki szidják Istvánt, sőt meggyilkolását ajánlják neki. Amikor pedig István győz, vele ünnepelnek. A hatalom körül sürgő „napraforgók” mindig vannak, Szent István korában is, a szocializmusban is, és bizony, ma is.

Az István, a király nemzeti darab. Nemcsak az államalapítás korának a magyarság sorsát meghatározó döntését, a kelethez vagy nyugathoz való tartozást, a kereszténység felvételének kérdését és első királyunk trónra kerülését mutatja be operai szintre emelve, hanem üzen is: múltunk, jelenünk és jövőnk összekapcsolódik. A Szent István által kijelölt út több mint ezer éve járható, és ma sincs ez másképp, Magyarország jövője a nyugathoz tartozásban és a keresztény gyökerekben rejlik. Ezt az érzést váltják ki az alkotók, amikor a rockopera végén nem a Szörényi-féle Himnusz-parafrázis hangzik el, hanem a közönség állva éneklé azt. Azt, hogy ma helye van a színházi életben az István, a királynak, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a telt házas előadás végén a közönség állva tapsol.

Blankó Miklós

A cikk megjelent az ELTE Online honlapján.

Nagy Zsuka: bicikliút kettő

műanyagpapucsban a ház hátánál szakadt sezlonyokon ül a vidék szilvát barackot paradicsomot főz a nyári konyhában kidobott bútorok a kamarában boroshordók lopótők kemping és csepel porcelán nipppek

hagymaszag árad macskahúgy ólzsaga az udvaron unokák kis lavórokban fürdenek nagy karéj zsíros deszkát esznek nagyanyjuk fekete kezéből

öregasszonyok várnak felszámolt állomásokon zsákjukban konyhakert gyógyító füvek félve néznek a világra kérik igazítsa meg rajtuk a zsákot

berögzült mozdulatokkal él a vidék ugyanazzal segít amivel öl egy szál kolbászért kalácsért néha nem kérnek hanem ölnek és a vének holtan is gereblyézik a földet tépik a dudvát tanulni küldik a házat az utcát

műanyagpapucsban a ház hátánál presszókából kidobott színes műanyag székeken ül a vidék pereg a malter kiég a villany a spóron kész a lekvár semmi nem fáj kapát fog a hajnal és esőt zokog hazát szárít zsinórján

forrás: bárkaonline.hu

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka

Munkatársak: Blankó Miklós, Illyés András,
Kovács Teréz Klaudia, Petovari Anna, Szerémi Kristóf

Korrektor: Illyés Andris, Kovács Teréz Klaudia

Tördelő: Telek Zsuzsa

A borítón látható kép a www.unsplash.com oldalról származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2019-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.